

УДК 72.01

Слепцов О. С.¹, Ніканонов С. О.², Русевич Т. В.³¹ доктор архітектури, професор

кафедра Основ архітектури і архітектурного проектування, КНУБА

o.sleptsov@me.com

orcid.org/0000-0001-5441-5453

² кандидат архітектури, доцент

кафедра Основ архітектури і архітектурного проектування, КНУБА

nikanorov2017@ukr.net

³ кандидат архітектури, доцент

кафедра Основ архітектури і архітектурного проектування, КНУБА

rusevych.tv@knuba.edu.ua

orcid.org/0000-0002-5185-508X

АРХІТЕКТУРНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ПОДІЙ

© Слепцов О.С., Ніканонов С.О., Русевич Т.В., 2022

<https://doi.org/10.32347/2519-8661.2022.24-25.11-20>

«А ви думали, що Україна так просто. Україна - це супер. Україна - це ексклюзив. По ній пройшли всі катки історії. На ній відпрацювали всі види випробувань. Вона загартована найвищим гартом. В умовах сучасного світу їй немає ціни».

Ліна Костенко

Анотація: У статті згадуються складні обставини дистанційного навчання студентів кафедри Основ архітектури і архітектурного проектування під час перших тижнів на початку повномасштабної війни в Україні. Описуються форми і методики проведення занять зі студентами першого курсу та студентами випускних курсів – бакалаврів та магістрів з застосуванням різних ресурсів освітнього спілкування. Згадуються важкі часи перших занять, у квітні 2022 року, коли наша країна вже була в стані війни і військового часу. Коли лунали повітряні тривоги і студенти, викладачі, керівники дипломних проектів знаходилися всюди, тільки не в архітектурному корпусі, де завжди проходить процес навчання архітектурі. В скрутних умовах подальших місяців війни кафедрою були сконцентровані всі сили для того щоб студенти знайшли змогу закінчити навчальний рік, деякі і отримати дипломи бакалавра чи магістра архітектури. Методика онлайн занять опрацьована ще з часів ковідної пандемії, а військовий стан в країні нажаль продовжив цей досвід. І якщо можна так сказати удосконалив засоби, можливості сприйняття умов навчання під час війни. Це жахливий досвід але на сьогодні він реальний в цілому на архітектурному факультеті. Межі статті не дають можливості надати методики дистанційного спілкування зі студентами, виконання курсових пректів, але в статті наведені щирі спогади думки і відчуття, які згуртовують колектив. Сьогодні війна не закінчена і навчання на кафедрі відбувається у змішаному режимі, тому що багато студентів знаходяться в більш безпечних місцях в Україні і закордоном.

Ключові слова: архітектурний факультет, кафедра Основ архітектури і архітектурного проектування, дистанційне навчання.

Навчання студентів на кафедрі Основ архітектури та архітектурного проектування є важливим періодом становлення майбутніх фахівців в галузі архітектури, також необхідно зазначити питання виховання поглядів на роботу в команді, взаємодопомогу, повагу та розуміння до спеціальностей які мають безпосередній вплив на якість навчального архітектурного курсового проекту в цілому. Але життя іноді все змінює і ставити все «з ніг на голову».

24 лютого 2022 року.

Під час складних часів періоду пандемії вища освіта пройшла, якби мовити, тренування в галузі новітніх технологій онлайн навчання. Та виявилось, що всі випробовування ще попереду. Ані студенти ані викладачі не могли мабуть уявити, що невдовзі в країні всіх очікує військовий стан який скорегує все у розкладі, часі, та вкладе у свідомість відчуття постійної тривоги. Тривоги за все навколо і за студентів також. Відчувається відповідальність за кожного. А випадки були різні іноді дуже тривожні.

Так коротко можна описати початок дистанційної практики навчання в умовах військового стану на архітектурному факультеті на основних курсах кафедри основ архітектури і архітектурного проектування, починаючи з 24 лютого 2022 року.

Березень, квітень 2022 року.

Не можна сказати, що не було передчуття початку війни, було і ще як було, но до останньої хвилини в це не вірилось. Після так званих воєнних канікул у березні 2022 року, треба було продовжувати навчання у квітні. І тут всі вже були не новачки. Сьогодні ми маємо багатий досвід використання різних форм і ресурсів для дистанційного спілкування зі студентами під час онлайн занять. Це Zoom, Teams, Moodle, Classroom та інші платформи і засоби. Да жоден цифровий прилад не замінить людського спілкування.

30 березня 2022 року.

Завідувач кафедри, професор Слєпцов О.С.: «Відбулося онлайн засідання розширеного складу архітектурної ради факультету. Обговорювали питання проведення онлайн занять зі студентами: лекції, практичні заняття, курсове проектування, дипломне проектування бакалаврів та магістрів».

В перші дні війни був шок, хаос у голові, тілі, просторі, всесвіті. Поступово, ні одразу прийшло усвідомлення того, що в цьому треба продовжувати жити, працювати. У березні багато студентів, викладачів, тікаючи від бойових дій поблизу Києва, опинилися у різних куточках України і закордону. З початку треба було зв'язатись з усіма студентами, мабуть складніше всього було студентам першого курсу, та майбутніх бакалаврів і магістрів – дипломників. Це дуже відповідальні періоди і для дипломантів і для викладацького складу кафедри.

На щастя с початку квітня Київщина була звільнена від окупантів і з'явилась можливість усвідомлення реальності, можливість зосередитись і продовжити працювати. Перше що було зроблено кафедрою це загальна зустріч студентів шостого курсу. У них ситуація була найскладнішою - у травні захист магістерської роботи. Попре всі обставини було прийнято рішення не відкладати захисти а на скільки можливо допомагати всім студентам. Іноземці, звісно покинули Україну після перших днів повномасштабного вторгнення ворога. Їх можна зрозуміти, їм було також важко усвідомити продовження навчання. Деякі опинилися у війні на своїй батьківщині і їм на допомогу прийшли їх друзі і кафедра також пішла на зустріч, всіляко допомагали викладачі, щоб на останньому кроку навчання дійти до фінішу.

1 квітня 2022 року.

Завідувач кафедри, професор Слєпцов О.С.: «П'ятниця. Не хочеться ні в що погане вірити. Але сьогодні не до жартів та не до сміху. Надворі БІДА. І в цих умовах ми продовжуємо вчити своїх студентів архітектурі – мистецтву не руйнувати, а бачити».

9:30, онлайн заняття зі студентами 4 курсів - бакалаврами. *Із 56 студентів на зв'язок вийшли близько половини. Учасники Zoom-конференції знаходяться у різних країнах, містах та селах України. У багатьох студентів комп'ютери залишилися у Києві, тому є певні труднощі щодо*

виконання ними диплома. Однак вони молодці намагаються знайти рішення для виконання завдання. І в цьому їм допомагають наші професори та доценти, які вже пристосувалися успішно проводити заняття у такий дистанційний спосіб, використовуючи досвід минулого «ковідного» року. Як шкода цих молодих людей. Що їх чекає?

О 18:00 провів онлайн засідання кафедри. Усі викладачі з радістю один одного побачили і почули, дізнались хто де влаштувався, виявилось, що й викладачів та студентів лихо розкидало по різних країнах та містах. Заслухали звіти викладачів про особливості проведення лекційних та практичних онлайн занять на різних курсах з першого по шостий, а також можливості виконання студентами дипломних робіт, що перебувають у різних побутових та технічних умовах».

Взагалі спрацювала якась людська сила, єдність і всі змогли об'єднатись, підтримати один одного, допомогти довести розпочату роботу до логічного фіналу. Різні умови, різні країни, різні настрої стани і емоції – все це про нас. Деякі студенти були у відчаї, депресії. На перший план виходили перш за все життєздатні пріоритети – це змога працювати, заробляти на життя, бути у безпеці а навчання відкласти на потім.

6 апреля 2022 року.

Завідувач кафедри, професор Слепцов О.С.: «Об 11:50 відбулося онлайн засідання Ради архітектурного факультету, де декан, завідувачі кафедр та методисти планували навчальну роботу в умовах війни, обговорювали неминучу проблему відтоку частини студентів за кордон в умовах евакуації частини громадян України до інших країн. У засіданні взяв участь перший проректор КНУБА Денис Чернишов, який перебував у місті Вінниці, повідомивши, що ситуація на нашому факультеті краща, ніж в інших університетах.

7 квітня 2022 року. Четвер, 43-й день війни. О 16:00 - онлайн засідання нашої кафедри, присвячене зустрічі із магістрами дипломниками. Були присутні всі викладачі. Стан роботи та виконання дипломного проекту доповіли 21 із 28 студентів, навіть більше, ніж я очікував. Кожну доповідь хлопці і дівчата починали зі слів - «я вже в безпечному місці і можу продовжувати працювати...». Біда розкидала студентів та викладачів по різних країнах, містах та селах: Іспанія, Італія, Польща, Болгарія, в Україні, у відносно спокійних регіонах, хоча й там звучать повітряні сирени та прилітають ракети на об'єкти військової та критичної інфраструктури.

Усі дуже напружені. Сумно, що в їхніх молодих роках їм доводиться пережити цей кошмар, тим більше від тих, на кого ніхто й подумати не міг. Бідні діти. Сьогодні велике православне свято Благовіщення. Нехай Бог їх збереже та допоможе!»

Коли ми говорим студентам «Діти» - це мабуть більше на першому курсі. Так от їх другий семестр навчання у 2022 році став дійсно випробуванням. Не тільки для студентів но і для батьків, викладачів. Навчальна аудиторія кафедри для першого курсу - обладнана руками професійних майстрів під керівництвом завідувача кафедри проф. Слепцовим О.С., вміщує в себе необхідний наглядний учбовий матеріал у вигляді зменшених фрагментів римських колон виконаних вручну з гіпсу. Така атмосфера створює всі необхідні умови для виховання майбутніх спеціалістів.

Але певні ситуації вимушують, залишити наш “храм знань”, роз'єднати дружню групу студентів та керівників, переводити процес живого спілкування до навчання в дистанційну форму, складно розуміти що це може стати несподіваним, та передбачити частіше за все, це теж неможливо. Тому враховуючу особливість такої ситуації, обов'язок керівників, бути готовим до цього, також попередити своїх вихованців, що таке може статися в будь який час. Якщо казати в цілому, то першим кроком несподіваного переходу до дистанційної форми, це проведення збору інформації керівниками о місцезнаходженні студентів, умов в яких вони перебувають, також уважне вивчення інструкцій та наказів від держави та керівництва університету, що необхідно виконувати під час ситуацій які вимушують переводити навчальний процес в дистанційну форму навчання.

Так наприклад, керівниками нашої кафедри, на початку переходу до віддаленої форми навчання та спілкування було створенні загальні групи в соціальних сітях за допомогою інтернету

та мобільного зв'язку. З деякими студентами, спочатку не було можливості налагодити контакт, так як були труднощі з підключенням до інтернету та був взагалі відсутній зв'язок, але завдяки сформованого на початку знайомства - дружнього спілкування, вдалося з'ясувати в короткий час їх місцеперебування, також завдяки знайомствам з людьми які перебували поруч. Так на протязі суток, всі були на зв'язку, та кожного дня намагалися з'ясувати ситуацію умов кожного. Наступним важливим кроком дистанційної форми, було розпочато процес продовження навчання! За допомогою існуючих офіційних нових програм, які рекомендовані в наказах дистанційної форми навчання, було проведено спілкування зі студентами певної групи керівниками, лекцій та практичних занять.

На першому курсі з дисципліни архітектурне проектування, особливими та складними є завдання які потребують сумісного виконання на певних етапах, тому, було прийнято рішення: о паралельному виконанні поточного завдання керівниками групи, та запис на відео (Рис.1) з коментарями кожного кроку виконання. В підкріплення до цього були надані всі необхідні матеріали та приклади минулорічних курсових робіт. Тобто викладачі виконуючи разом зі студентами паралельно таку ж саму роботу, знімають на відео всі етапи, коментують, а студенти, всі до єдиного, уважно переглядають, формують питання, відправляють згідно діючого розкладу фото-звіт виконаних робіт в слід за керівником. Тобто робота на дистанційній формі проходила згідно навчального плану без відставання та з збереженням якості та максимальною ефективністю. В окремих випадках у деяких студентів, не було можливості вчасно встигнути на онлайн заняття, тому була домовленість, враховуючи поважну причину проводити консультації для них окремо в зручних час, а відзняти майстер-класи по виконанню, постійно доступні в соціальній мережі студентської групи. Іноді, в деяких випадках проводились консультації в нічний час, в залежності від ситуацій, тому що в кожного студента в залежності від місцезнаходження була ситуація різної складності.

Деякі завдання передбачають формування і видачу завдань на об'єкті, але дистанційна форма на дає таку можливість для загальних зустрічей, тому керівники з метою формувань завдань до курсових робіт: мали змогу також відвідати архітектурні об'єкти, сформувати завдання у вигляді схем концептуальних малюнків ідей для розробки, надати географію об'єкту, якісні фото та відео фіксації, надати необхідні основні та загальні розміри, відмітки висот, в деяких випадках топографічну зйомку, розуміння геології, рельєфу, оточення, існуючих комунікацій, обмежень, доступність до ділянки, або об'єкту та інші робочі матеріали, включаючи рекомендовану літературу з прикладами. Такими дослідженнями для подальшої роботи на стадії курсового проектування, виявились об'єкти: Національного заповідника "Софія Київська", паркові зони з майданчиками відпочинку та малих архітектурних форм, пам'ятки архітектури прилеглих територій та деякі старовинні житлові будинки культурної спадщини Києва, які потребують реставрації.

Згідно діючого розкладу навчального процесу дистанційної форми навчання, в режимі відео конференції, в присутності завідувача кафедри, комісії з викладачів кафедри та студентів, було проведено захист готових студентських робіт (Рис. 2-3) , та їх оцінювання. Після переходу в очну форму навчання була проведена, дружня зустріч викладачів та студентів з метою взаємо підтримки, обговорення та передачі на зберігання в архів університету виконаних курсових робіт виконаних на дистанційній формі навчання.

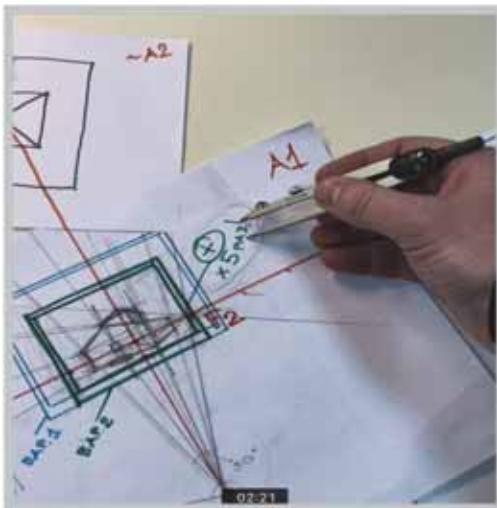
Травень 2022 року.

У травні все ж таки всі змогли мобілізуватись, деканат архітектурного факультету прийняв рішення надати трохи більше часу для завершення бакалаврської і магістерської роботи. І це підбадьорило всіх. Згадали що крім цифрового проектування є ручна графіка, олівці, гумки, папір. І всіма цими засобами можливо гармонійно завершити творчу роботу на високому рівні. Та і діло пішло. Мабуть постійні кафедральні огляди етапів проектування допомагали студентам і викладачам також.

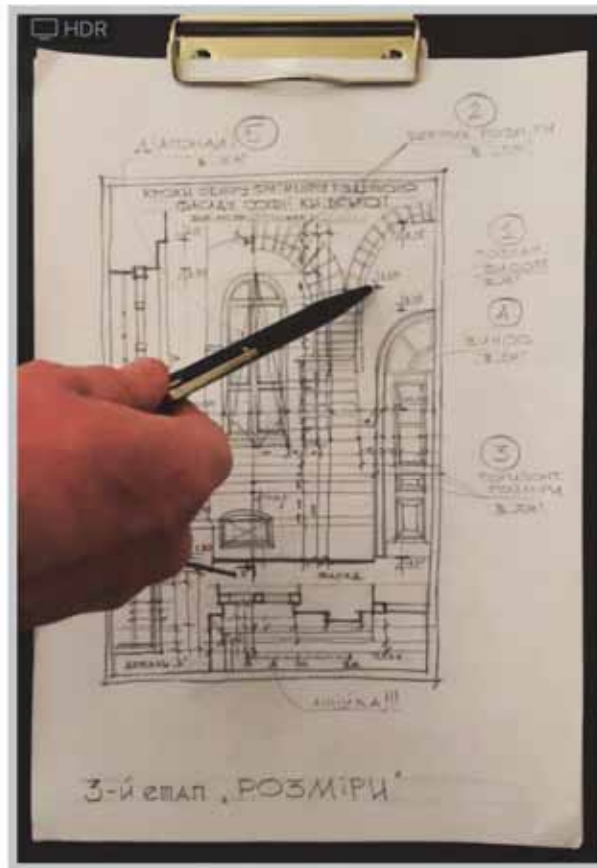
Кольорова акварельна робота побудованого перспективного зображення архітектурного об'єкту

Побудова перспективного зображення архітектурного об'єкту

Робота з тушшю на креслених архітектурних деталях

Дослідження і формування обмірних графічних схем фрагментів фасаду архітектурного об'єкту

Рис. 1 Відео записи виконання поточних курсових завдань з дисципліни "Архітектурне проектування" керівниками групи 1-го курсу при проведенні занять дистанційно

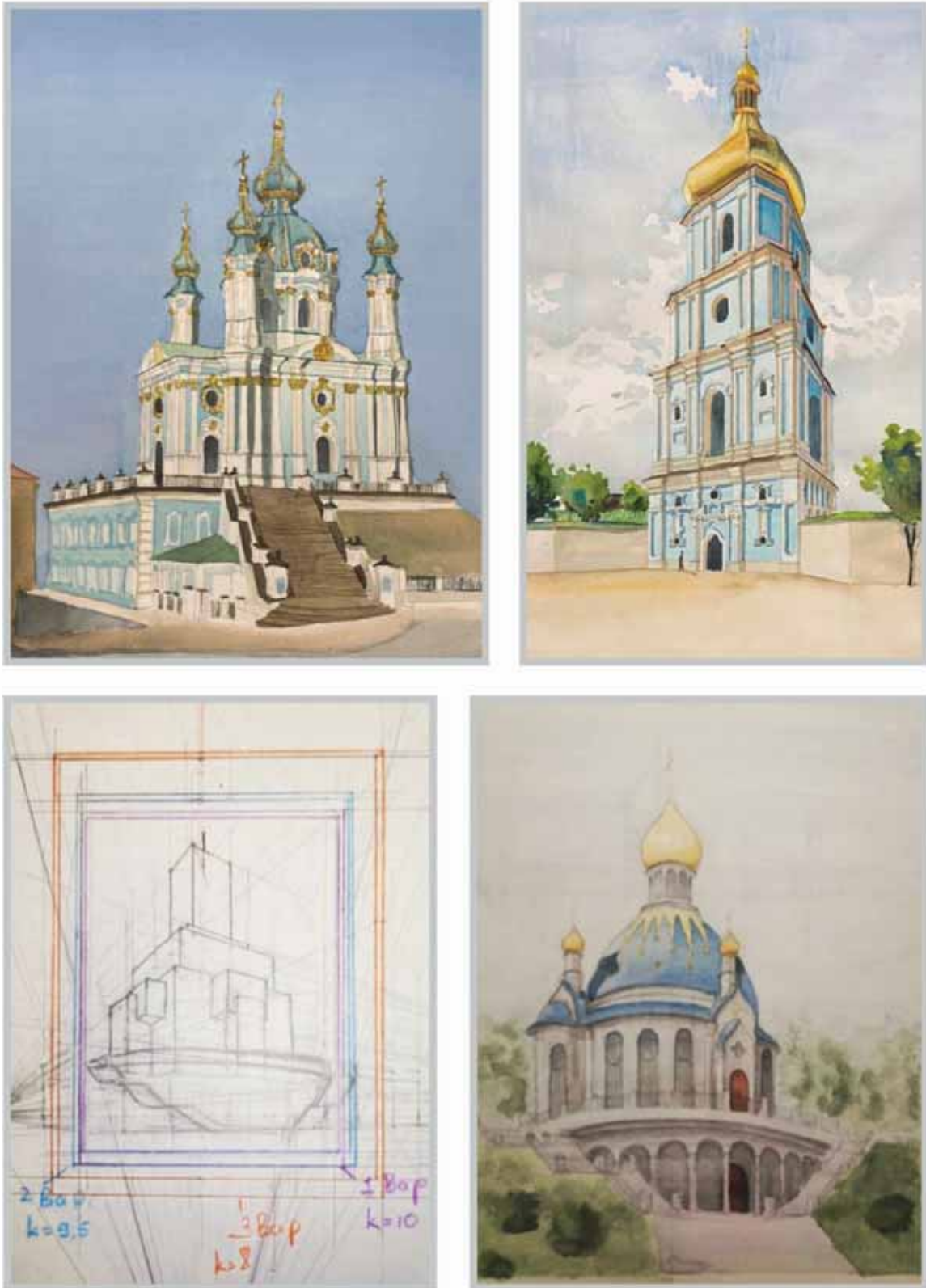

Рис. 2 Роботи студентів 1-го курсу виконанні дистанційно з дисципліни "Архітектурне проектування" на тему: "Кольорова відмивка перспективного зображення пам'ятки архітектури"

На жаль умови були важкими - повітряні тривоги, «прильоти», і як наслідки - відсутність світла, інтернету. Різні умови змін життя. З різних країн приєднувались і студенти і викладачі. Деякі опинились в дуже дивних умовах під час консультації, наприклад у кав'ярнях, кораблях, вокзалах, підвалах.

26 травня 2022 року, 92 день війни.

Завідувач кафедри, професор Слєпцов О.С.: «Захист магістерських дипломів студентів кафедри ОА іАП. 1-й день роботи Атестаційної комісії. Захистились 11 студентів, з яких п'ятеро іноземців - 4 мароканці і азербайджанець. Всі отримали «відмінно» різної ваги.

27 травня, 93-й день війни. Другий день захисту магістерських дипломів студентів кафедри ОАіАП. Захистились 13 пошукувачів на відмінно (від 90 до 100 балів)». (Рис 4)

28 червня 2022 року.

Завідувач кафедри, професор Слєпцов О.С.: «Сьогодні розпочався захист бакалаврських дипломів студентів нашої кафедри, який продовжиться 29 та 30 червня. Як все складно розпочиналось. Більше трьох місяців тому «північний брат» з півночі і з півдня вторгся в Україну. Цивільне населення масово евакуювалось в західні області, або і далі. Наші студенти опинились в різних містах і селах і навіть країнах. Це був дуже складний період, коли ніхто нічого не розумів. І сьогодні можу впевнено стверджувати, що студенти, молоді хлопчики й дівчатка, створили Подвиг разом з керівниками викладачами, досвідченими архітекторами практиками і вченими, тому що подолали багато перешкод і якісно підготували до захисту свої дипломні роботи». (Рис.5)

Рис.4 Наголошення оцінки магістерських дипломів.

Рис.5 Наголошення оцінки магістерських дипломів.

Захист.

Та нарешті, захист – важлива подія для студентів. Шостий і четвертий курси в цьому складному році змогли захиститись і отримати дипломи бакалаврів і магістрів архітектури. (Рис. 6,7)

Рис. 6, 7 Отримання магістерських дипломів.

Джерела

1. <https://org2.knuba.edu.ua/>

Sleptsov O. S. ¹, Nikononov S. O. ², Rusevich T.V. ³

¹ doctor of architecture, professor

Department of Fundamentals of Architecture and Architectural Design, KNUBA

o.sleptsov@me.com

orcid.org/0000-0001-5441-5453

² candidate of architecture, associate professor

Department of Fundamentals of Architecture and Architectural Design, KNUBA

nikanorov2017@ukr.net

³ candidate of architecture, associate professor

Department of Fundamentals of Architecture and Architectural Design, KNUBA

rusevych.tv@knuba.edu.ua

orcid.org/0000-0002-5185-508X

ARCHITECTURAL TRAINING DURING THE WAR

© Sleptsov O. S., Nikanonorov S. O., Rusevich T. V. 2022

Abstract: The article mentions the difficult circumstances of remote learning of students of the Department of Fundamentals of Architecture and Architectural Design during the first weeks at the beginning of the full-scale war in Ukraine. Forms and methods of conducting classes with first-year students and students of final courses - bachelors and masters with the use of various educational communication resources - are described. We remember the difficult times of the first classes, in April 2022, when our country was already in a state of war and wartime. When the air alarms sounded, students, teachers, and supervisors of diploma projects were everywhere, except in the architectural building, where the process of studying architecture always takes place. In the difficult conditions of the subsequent months of the war, the department concentrated all its efforts so that the students were able to finish the academic year, and some of them to receive bachelor's or master's diplomas in architecture. The methodology of online classes has been developed since the time of the covid pandemic, and the military situation in the country, unfortunately, continued this education. And if you can say so, he improved the means, the ability to perceive the conditions of training during the war. This is a terrible experience, but today it is real in the Faculty of Architecture as a whole. The limits of the article do not provide an opportunity to provide methods of remote communication with students, implementation of course projects, but the article contains sincere memories of thoughts and feelings that unite the team. Today, the war is not over and studies at the department take place in a mixed mode, because many students are in safer places in Ukraine and abroad.

Keywords: Faculty of Architecture, Department of Fundamentals of Architecture and Architectural Design, distance learning.